

Самостійна робота у вимірі дистанційної освіти: дослідження думки студентів університету

Рудіна Марина Володимирівна¹

Національний авіаційний університет, Київ, Україна

E-mail: maryna.rudina@npp.nau.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7338-6475>

Scopus ID [57219146010](https://orcid.org/0000-0001-7338-6475)

Представлено результати дослідження думки студентів університету про самостійну роботу у вимірі дистанційної освіти за воєнного стану в країні. В основу покладено розроблену анкету, запитання якої призначені виявити думку та ставлення студентів до самостійної роботи як індивідуальної дослідницької форми освітньої діяльності. Підґрунтям дослідження та розроблення запитань анкети є науково-педагогічні засади щодо поняття «самостійна робота». З'ясовано, що означена дефініція розуміється більшістю науковців як пізнавальна діяльність, спрямована на самоосвіту й досягнення особистісно значущих цілей, ґрунтується на самостійності як властивості особистості, сприяє формуванню навичок самоосвіти. Натомість сучасні студенти не завжди інтерпретують самостійну роботу як індивідуальну дослідницьку освітню діяльність. Анкета зосередила увагу опитуваних на актуальності самостійної роботи, акцентувала важливість цього складника в дистанційному навчанні, спонукала студентів до аналізу власних переваг і вибору вагомих для особистої мотивації якостей. Анкетування, крім дослідницької, забезпечило освітню й виховну мету в аспекті розуміння потреби в самостійній роботі як особистій ціннісній діяльності студента. Для аналізу результатів застосовано умовні рівні: вибори високого рівня показують розуміння актуальності та вагомості пропонованих видів самостійної роботи; вибори середнього рівня – визначають перспективу посилення мотивації до самостійної роботи; вибори низького рівня актуалізують потребу розвитку у студентів мотивації до самостійної роботи, формування потреби індивідуальної самостійної роботи.

Аналіз результатів анкетування підтвердив прогнозовану тенденцію: студенти, поверхнево розуміючи суть і важливість самостійної роботи, не замислювалися над цим аспектом стосовно себе. Отже, аналіз думки студентів виявив потребу оновлення методик дистанційного навчання для стимулювання мотивації студентів до самостійної роботи як актуальної форми набуття професійних компетентностей у системі вищої освіти.

Ключові слова: самостійна робота; вища освіта; студенти; дистанційне навчання; мотивація; анкетування.

Вступ. Дистанційна форма навчання набула ознак особливого освітнього простору, що відображає зміну людського мислення, презентує множинність і неоднорідність життєвих реалій, формує просторовий образ компетентностей, позначених актуальністю для будь-якої діяльності сучасної людини. Відповідно до теорії відносності, простір і час об'єднані в просторово-часове різноманіття, отже, освітній простір і зумовлений часом, і відповідає його особливостям. Оскільки простір характеризується взаємодією складників, протяжністю, структурованістю, то й простір дистанційної освіти в університеті позначений трансформацією освітніх реалій, зокрема самостійної роботи студентів.

Актуальність дослідження проблеми самостійної роботи як виду освітньої діяльності у вимірі дистанційної освіти в закладі вищої освіти (ЗВО) посилює он-лайн спілкування зі студентами. Навчальні заняття періодично завершуються запитанням: «Що опрацьовувати самостійно?» чи «Це завдання для самостійної роботи?». Іншими словами, сполуку «самостійна робота» студенти асоціюють з будь-яким видом навчальної роботи. Вони наполегливо й, на їхню думку, переконливо, аргументують, що за

¹ кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету

дистанційного навчання останні п'ять років – пандемія, воєнний стан – кожний із них навчається сам, а весь освітній процес – це самостійна робота. Пропозиція пояснити зміст поняття «самостійна робота» виявила розмаїття студентських думок, які узагальнено відтворює фраза: «все те, що я роблю сам у процесі навчання». Проте в освітньому просторі ЗВО самостійна робота – вагомий складник освітньої програми за фахом.

Отже, традиційне розуміння такого виду освітньої діяльності, як самостійна робота, ґрунтоване на поглядах науковців ХХ – початку ХХІ ст., потребує оновлення як стосовно суті, так і технологій та засобів мотивації студентів до потреби в самостійній роботі як індивідуальній дослідницькій формі набуття професійних компетентностей у системі вищої освіти.

Мета та завдання дослідження спрямовані на з'ясування й аналіз думки студентів університету про самостійну роботу як вид освітньої діяльності у вимірі дистанційної освіти.

Матеріали й методи дослідження. Реалії життя вплинули і на державні аспекти забезпечення освітнього простору України, і на організацію освітнього процесу власне в університетах. Провідними, що визначають перебіг навчання у ЗВО, на нашу думку, є такі: по-перше, уведений 24.02.2022 р. воєнний стан, який унеможливило очне навчання здобувачів освіти; по-друге, дистанційне навчання, що є доступною і безпечною формою освіти. Держава, відповідно до Закону України «Про освіту», «забезпечує й гарантує здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану ... були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду, організацію освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників» (Про освіту, 2022).

Воєнний стан як явище – за межами педагогіки, ми аналізуємо реалії дистанційної освіти, зокрема, самостійну роботу як вид освітньої діяльності. Виходимо з того, що дистанційне навчання як освітня категорія і процес за воєнного стану має специфічні особливості, дослідження яких широко представлено в наукових публікаціях. До формування змісту поняття «дистанційне навчання» долучилися відомі українські й зарубіжні вчені. Слушною є теза Charlotte Nirmalani Gunawardena – Regents' Professor, University of New Mexico, USA – про те, що дистанційне навчання відбувається індивідуально на основі самостійного дослідження проблеми (Charlotte Nirmalani Gunawardena, 2016). Зміст поняття «дистанційне навчання» ґрунтується й на «Положенні про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» 2020 р.: «дистанційне навчання – організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх здебільшого опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій» (Положення, 2020). Важливий нюанс є в документі 2013 року: дистанційне навчання передбачає таку організацію освітнього процесу, коли «студент навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і віддалений від нього у просторі чи в часі, однак може вести діалог із ним за допомогою засобів телекомунікації» (Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013).

Зазначене орієнтує викладачів ЗВО на організацію повноцінного освітнього процесу, посилює актуальність проблеми, що досліджується в робочих навчальних програмах університету на самостійну роботу студентів відведено значну кількість годин. Наприклад, у Національному авіаційному університеті (м. Київ) у Робочій програмі навчальної дисципліни «Методика викладання іноземних мов» (1 навчальний модуль) самостійна робота студентів запланована для денної форми навчання в кількості 66 годин, для заочної – 108 годин. Робоча програма навчальної дисципліни «Практичний курс англійської мови» (10 навчальних модулів) передбачає на самостійну роботу студентів за денною формою навчання 365 годин, за заочною – 631 годину. Відповідно до обох програм, самостійна робота студентів планується за кожною з тем модуля; спрямована на опрацювання основної й додаткової літератури, її критичний аналіз; систематизацію, конспектування, складання планів, тез за навчальними темами; виконання домашнього завдання відповідно до методичних рекомендацій для закріплення та поглиблення теоретичних знань і практичних умінь. Інформація доступна на сайті університету, прокоментована й конкретизована в методичних рекомендаціях (Рудіна, 2020), проте нерозуміння студентами суті й ролі самостійної роботи як виду освітньої діяльності, як індивідуальної дослідницької форми набуття широких, зокрема й професійних, компетентностей у системі вищої освіти залишається очевидним.

Для дослідження думки студентів університету про самостійну роботу в системі дистанційної освіти за воєнного стану в країні та виявлення тенденцій стосовно цього виду освітньої діяльності, було розроблено анкету, аналіз результатів якої, на нашу думку, може бути підґрунтям змін у методах і методиках навчальної роботи зі студентами, сприятиме мотивації студентів до ефективної самостійної роботи. Студентам 3-4 курсу, які навчаються за Освітньо-професійною програмою «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» і опановують навчальні дисципліни «Практичний

курс англійської мови» та «Методика викладання іноземних мов» було запропоновано взяти участь в анкетуванні дистанційно. Анкету було розіслано із проханням повернути заповнений файл протягом доби, оскільки її зміст не передбачає тривалих роздумів, містить варіанти відповідей.

Укладаючи анкету, прагнули акцентувати на розумінні студентами актуальності індивідуальної самостійної роботи, мотивувати їх до формування особистої потреби в означеному складнику навчання, показати роль навичок самостійної роботи в успішній майбутній професійній діяльності, тобто анкетування, крім дослідницької, несло освітню і виховну мету в аспекті: самостійна робота – особиста ціннісна орієнтація діяльності студента в освітньому просторі ЗВО.

Підготовці дослідження, розробленню й відбору запитань анкети передував аналіз науково-педагогічної думки щодо зазначеної дефініції, було сформовано висновок: глибоко й усебічно представлене в науковій літературі поняття «самостійна робота» (в аспекті змісту) періодично трансформувалося відповідно до освітніх змін у державі в конкретний соціокультурний період. Для ілюстрації висновку наводимо кілька, на нашу думку, вагомих визначень. Так, в Українському педагогічному словнику 1997 р. йдеться про самоосвіту, самостійну навчальну роботу, самостійність: «самоосвіта – освіта, яка набувається в процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному освітньому закладі; самостійна навчальна робота учнів – різноманітні види індивідуальної і колективної освітньої діяльності школярів, яка здійснюється ними на навчальних заняттях або дома за завданнями вчителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі; самостійність – одна із властивостей особистості ... ставлення особистості до процесу діяльності...» (Гончаренко, 1997: 296-297). Через десятиліття в Енциклопедії освіти зазначалося, що «самостійна пізнавальна діяльність людини спрямована на досягнення певних особистісно-значущих освітніх цілей; задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності...» (Енциклопедія освіти, 2008: 796). Ще через десять років учена О. Соколовська вказує, що самостійна робота не лише допомагає студенту успішно оволодіти програмним матеріалом, набути навичок і вмій професійної діяльності, а й виробляє потребу до постійної роботи над собою, сприяє розширенню світогляду, постійній самоосвіті через Інтернет (Соколовська, 2020: 282-287). Вчені (Н. Борисенко, І. Гриценко, В. Денисенко, Н. Сидоренко) розглядають «самоосвітню діяльність», вважаючи, що «самоосвітня компетентність майбутніх учителів буде інтенсивно формуватися за наявності у студентів розвиненої мотивації до професійного вдосконалення та за допомогою належної організації фахової підготовки ...» і додають, що важливою є «сукупність самоосвітніх умінь» (Борисенко, Гриценко та ін., 2020). Чимало робіт присвячено іншим аспектам самостійної роботи: самостійна робота студентів при вивченні іноземної мови (А. Гордєєва); самостійна робота студентів як основа формування компетенції в умовах багаторівневої підготовки (В. Микольченко, О. Почужевський, Ю. Почужевська); управління самостійною роботою студентів у процесі професійної підготовки (О. Сушко, О. Колодій), проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України (В. Прибилова). Висновки науковців почасти зводяться до слів німецького філософа А. Дістервега: розвиток і освіта не можуть бути дані або повідомлені, людина має досягти їх власною діяльністю.

Ґрунтуючись на досліджених наукових матеріалах, актуальними у вимірі дистанційної освіти ми визначили тези: самостійна робота є пізнавальною діяльністю; спрямовується на самоосвіту й досягнення особистісно-значущих цілей; ґрунтується на самостійності як властивості особистості; сприяє формуванню навичок самоосвіти (зокрема, через Інтернет), є індивідуальною дослідницькою освітньою діяльністю, що і врахували при розробленні анкети.

Укладаючи анкету, ґрунтувалися також на тому, що: по-перше, поняття «самостійна робота» періодично трансформувалося відповідно до освітніх змін, отже, важливо показати студентам його оновлений зміст у вимірі сьогодення; по-друге, сутність самостійної роботи традиційно розкривалася через зміст інших понять (самоосвіта, самостійність, самостійна діяльність), чим і пояснюється нерозуміння змісту цієї форми освітньої діяльності сучасними студентами як індивідуальної; по-третє, якщо результатом самостійної роботи визнається самоосвітня компетентність, то пріоритетне місце в цьому процесі відводиться особистісній мотивації до такого виду освітньої діяльності, що важливо акцентувати студентів, спонукати їх до усвідомлення провідної ролі індивідуальної самостійної роботи в процесі набуття у ЗВО особистісно-значимих компетентностей і професійного самовдосконалення в майбутньому.

Вважаємо, що самостійна робота як освітнє явище зумовлює інтеграцію трьох складників: особиста мотивація, індивідуальна самоосвітня діяльність, особистісно-значимі компетентності як результат. На цих засадах і сформовано анкету із 7 запитань: чотири мали лише варіант відповіді «так – ні – не замислювався»; два мали по п'ять варіантів вибору для виявлення значимості від 5 балів до 0; одне запитання передбачало лише одну відповідь-вибір.

Результати дослідження. Студенти виявили активність і зацікавленість анкетуванням: із трьох навчальних груп надіслали заповнені анкети 83,5 %.

Кожне із запитань анкети було сформульовано так, щоб відповідаючи, студенти одночасно отримували додаткову актуальну інформацію. До запитання «Яке місце в освітньому процесі Ви відводите власній самостійній роботі» пропонувалися на вибір п'ять варіантів відповіді. Результати такі: вважаю самостійну освітню роботу провідною – 50,1 %; вважаю самостійну освітню роботу важливою, проте не надаю їй переваги в системі інших навчальних занять – 39,1 %; не замислювався над цією проблемою – 8,6 %; думаю, що самостійна освітня робота сьогодні неактуальна – 0 %; не розумію призначення самостійної освітньої роботи в університеті – 2,1 %. Отже, близько 11 % студентів виявили слабку мотивацію до самостійної роботи, а основна частина – 89,2 % – висловилися за її важливість. Припускаємо, що отримані відповіді є певною декларацією бажаного ставлення опитаних до самостійної роботи, але й засвідчують на актуальність дослідження саме думки студентів у цьому аспекті.

Наступне запитання «Чи підтримуєте Ви тезу: самостійна освітня робота сприяє закріпленню та поглибленню теоретичних знань і практичних умінь» містить приховане спонукання студентів до аналізу власного ставлення до цієї форми освітньої діяльності. У результаті: 72,8 % анкетованих обрали «так», 8,7 % обрали «ні», а 13 % не замислювалися над цією проблемою, тобто понад 21 % студентів не розуміють можливостей і призначення самостійної роботи.

Для ілюстрації важливості самостійної роботи було запропоновано запитання «Як Ви вважаєте, чи формуються soft skills при самостійній освітній роботі». Зазначені навички, як кажуть, на часі, про них ідеться в молодіжних публікаціях, вимогах роботодавців, анонсах престижних професій. Результати такі: 60,9 % обрали «так», 15,3 % відповіли «ні», не замислювалися над цією проблемою 23,7 % опитаних студентів, тобто 39 % не пов'язують формування soft skills із самостійною освітньою роботою чи, можливо, вони про них і не знають. Потреба оновлення навчального змісту лекційних і практичних занять, завдань самостійної роботи студентів чітко визначилася.

Відповіді на запитання, що потребували ранжування, умовно розподілено на три рівні: високий (5-4 бали), середній (3-2 бали), низький (1-0 балів). Вибори високого рівня вказують на розуміння студентами актуальності й вагомості зазначених видів самостійної роботи; вибори середнього рівня вказують на перспективу індивідуальної роботи зі студентами в аспекті посилення мотивації та інтересу до самостійної роботи як такої; вибори низького рівня актуалізують потребу роз'яснювальної роботи щодо особистісної мотивації студентів до самостійної роботи, формування в них потреби в самостійній роботі в цілому.

Запитання «Якому виду освітньої діяльності надаєте перевагу в процесі самостійної роботи?» супроводжували п'ять варіантів відповідей, особисту значимість яких слід було показати методом ранжування, оцінивши від 5 балів до 0 балів. Результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Вибори студентів за запитанням: «Якому виду освітньої діяльності надаєте перевагу в процесі самостійної роботи?» (%)

Варіант відповіді	Бали, рівні					
	5	4	3	2	1	0
читанню оригінальних художніх творів англійською мовою	36	19,6	25,2	9,7	5,3	4,1
вивченню наукової літератури англійською мовою за фахом	12,5	6,2	21,9	28,1	28,1	3,1
он-лайн спілкуванню з представниками англійської мовної спільноти як у межах освітніх потреб, так і розважально-пізнавальних	57,5	30	10	2,5	0	0
участі в дистанційних англійських освітніх проєктах	10	26,6	10	30	23,3	0
удосконаленню власної іншомовної компетентності в спеціальних он-лайн програмах	37,9	17,2	20,6	17,2	6,9	0

З таблиці видно, що 87,5 % опитаних віддали перевагу «он-лайн спілкуванню з представниками англійської мовної спільноти як у межах освітніх потреб, так і розважально-пізнавальних» – високий рівень, вибори низького рівня відсутні. Вибір «читання оригінальних художніх творів англійською мовою» та «вдосконалення власної іншомовної компетентності у спеціальних он-лайн програмах» на високому рівні однаковий – 55,6 % та 55,1 % відповідно. Наявні вибори низького рівня: 9,4 % не розуміють важливості «читання оригінальних художніх творів англійською мовою»; 6,9 % не надають значення «вдосконаленню власної іншомовної компетентності в спеціальних он-лайн програмах». Припускаємо, що студенти мало обізнані зі спеціальними он-лайн програмами англійською мовою, тому не надали переваги цій позиції, проте про важливість читання художніх творів англійською мовою вони знають, отже, виявлено слабку особисту мотивацію до цього виду самостійної роботи. Стосовно участі в

дистанційних англomовних освітніх проєктах на високому рівні здійснено 36,6 % виборів, на середньому – 40 %, на низькому – 23,3 %. Вважаємо, що приблизно однакові відсотки вказують і на слабку обізнаність студентів із можливістю формувати компетентності в цій формі самостійної роботи, і на несформовану потребу розширення власної освітньої діяльності. Тривожними є результати щодо вивчення наукової літератури англійською мовою за фахом: високий рівень – 18,7 %; низький – 31,2 %. Коректний показник середнього рівня – 50 % – не втішає, адже, виходить, що третина студентів не мають потреби в цій важливій освітній діяльності, спрямованій на формування професійної компетентності. Отже, при укладанні освітніх програм маємо посилити змістовний складник, мотивувати студентів до такої самостійної роботи через спеціальні практичні завдання. Зазначимо, що попередні запитання анкети носили для студентів ознайомлювально-мотиваційний характер із проблемою, наступні три – не лише передбачали виявлення думки студентів стосовно самостійної роботи, але й містили приховане спонукання до аналізу власного ставлення до самостійної роботи як індивідуальної дослідницької освітньої діяльності. Результати представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Вибори студентів за запитанням: «Які особистісні якості сприяють результативній самостійній роботі найбільш ефективно?» (%)

Бали	5	4	3	2	1	0
	високий		середній		низький	
<i>Варіант відповіді</i>						
активність	8,3	11,1	16,7	27,8	25	11,1
організованість	40	37,5	15	7,5	0	0
відповідальність	48,7	8,2	21,1	8,2	13,7	0
допитливість	12,1	21,2	27,3	30,3	9,1	0
умотивованість	57,5	25	10	5	2,5	0

В основу аналізу результатів цієї таблиці також покладено розподіл за рівнями. Зрозуміло, що завдання ранжувати вагомими особистісними якості було дещо провокаційним, але вважали, що: 1) «організованість» і «відповідальність» у період школярства і студентства сприймаються переважно як бажані й привабливі суголосно думці значимих дорослих (батьків, педагогів); 2) «активність» і «допитливість» схвалюють не всі: у «антипедагогічній» інтерпретації вони часто визнаються такими, що заважають навчанню; 3) «умотивованість» – особистісна якість, з'явившись у підлітковому віці, вона стає характеристикою дорослої людини, тому в дослідженні їй надано вагомого значення. Результат щодо «умотивованості» оптимістичний – 82,5 % розуміють на високому рівні, що ця якість сприяє результативній самостійній роботі найефективніше, 15 % – середній рівень, лише 2,5 % – низький. Отже, перспективним є впровадження такого змісту навчальних занять у всіх складниках дистанційного навчання, що розвиває особисту мотивацію студентів до самостійної роботи. Оскільки внутрішня мотивація є джерелом активності особистості, то результат з «активності» 36,1 % низького рівня, є тривожним. На умовленість впливають одночасно два чинники: особистісний і ситуаційний, тож важливо в перебігу дистанційного навчання, як освітньої ситуації, сприяти, щоб самостійна робота набула для студентів особистісно значимого сенсу. Результати позицій «організованість», «відповідальність», «допитливість» не коментуємо, вони виконували в анкеті, за нашим задумом, роль гла.

Завдання посилення уваги студентів до взаємозумовленості самостійної роботи, особистісного саморозвитку, розширення й оновлення знань для професійної діяльності покладено на останні два запитання анкети: 1. Чи сприяє самостійна освітня робота формуванню (на перспективу) особистісної потреби саморозвитку? 2. Чи поділяєте Ви думку, що потреба розширення й оновлення знань для професійної діяльності є результатом самостійної роботи студента під час навчання в університеті? На перше запитання відповідь «так» обрали 77,8 %, на друге – 57,8 %. Варіанти відповіді «ні» і «не замислювався над цією проблемою» об'єднали за актуальністю потреби зміни ціннісного ставлення студентів до самостійної роботи як індивідуальної дослідницької освітньої діяльності: не розуміють зв'язку саморозвитку й самостійної роботи 22,2 % опитаних, не пов'язують цю форму навчання в університеті з розширенням та оновленням знань для професійної діяльності 42,2 %, які були задіяні в анкетуванні студентів.

Аналіз результатів анкети дає підстави виявити провідну тенденцію: студенти не стільки не розуміють ролі самостійної роботи, скільки не замислювалися над її призначенням стосовно себе в індивідуальному аспекті. Значний відсоток виборів низького рівня, на перший погляд, тривожить, проте ми вбачаємо в цьому перспективу: оновити методики он-лайн навчання так, щоб зміст лекцій чи практичних занять був сучасним, розвивав мотивацію студентів до самостійної роботи як важливої

індивідуальної форми набуття професійних компетентностей у системі дистанційної вищої освіти, стимулював потребу студентів у власній дослідницькій самоосвітній діяльності.

Обговорення результатів. Інтерес науковців до проблеми самостійної роботи студентів за умов дистанційного навчання високий. Отримані нами в перебігу дослідження результати лежать у площині висновків інших науковців. Так, В. Гладиков уважає самостійну роботу студентів формою організації індивідуального вивчення навчального матеріалу в аудиторний і позааудиторний час, а її метою – сприяння формуванню самостійності як особистісної риси... молоді людини, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати діяльність без допомоги та контролю викладача (Гладиков, 2018: 167-168). Погоджуючись у цілому, додамо, що допомога викладача – важливе підґрунтя взаємодії зі студентом у просторі ЗВО. Н. Гребенніковою проведено дослідження думки студентів про те, як вони розуміють самостійну роботу, чи вважають її необхідною, які чинники визнають значущими. Сформульовано основні завдання організації самостійної роботи студента, провідними визнано: володіння засобами оброблення інформації; розвиток інтелектуальної ініціативи і мислення; сприяння розвитку у студентів мотивації до навчання і стимулювання самостійної пізнавальної діяльності; вироблення єдиного підходу науково-педагогічних працівників до самостійної роботи студента (Гребеннікова, 2018: 159-172). Поділяємо думку дослідниці про потребу формування самостійності як професійно необхідної якості особистості, спроможної аналізувати, репродукувати набуті знання для вирішення професійних і життєвих задач.

Лисенко К. і Гордеєва А., визначаючи роль самостійної роботи при вивченні іноземної мови, указують, що саме вона сприяє вибору студентами індивідуальних форм і прийомів виконання завдань, визначенню конкретних цілей і джерел пошуку навчальної інформації, проєктуванню результату (Lysenko, Gordyeyeva, 2014). Вчені І. Гонтаренко (Hontarenko, 2021), N. Kerras і S. E. Salhi (Kerras, Salhi, 2021) підкреслюють ефективність самостійної роботи студентів на платформі Moodle, інших електронних ресурсах за можливості лише дистанційної освіти в певних умовах. Отже, у вимірі дистанційної освіти самостійна робота є пріоритетною, сприяє розвитку вміння студентів визначати мету діяльності, знаходити важливі для її реалізації знання і способи; планувати навчальні дії; співвідносити результат з освітньою метою. У більшості робіт ідеться про самостійність як якість особистості студента. Зазначене підтверджує висновки, отримані нами в дослідженні думки студентів університету.

Висновки. Освітній простір України за воєнного стану функціонує у вимірі дистанційної освіти. Зазнали трансформації наукові аспекти сутності і змісту педагогічних понять, зокрема самостійної роботи студентів. Дослідження виявило тенденцію нерозуміння студентами призначення самостійної роботи як важливої індивідуальної форми набуття професійних компетентностей у ЗВО, актуалізувало потребу оновлення методик он-лайн навчання та осучаснення змісту лекцій і практичних занять, розвитку мотивації і самостійності студентів, стимулювання потреби в дослідницькій діяльності. Важливу місію в цьому відведено самостійній роботі студентів. Затребуваною є співпраця учасників освітнього процесу з апробації й упровадження ефективних форм набуття фахових компетентностей у ЗВО. Комплексне розроблення науково-методичного супроводу самостійної роботи студентів у вимірі дистанційного навчання в університеті визначаємо перспективою наших подальших наукових розвідок.

Література

Борисенко Н., Гриценко І., Денисенко В., Сидоренко Н. Формування навичок самоосвітньої діяльності студентів педагогічних факультетів в умовах дистанційної освіти. *Social Work and Education*. Ternopil-Aberdeen, 2020. Vol. 7. No. 3. pp. 325-337. DOI: 10.25128/2520-6230.20.3.7. URL: <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/formuvannya-navichok-samoosvitnoyi-diyalnosti-studentiv-pedagogichnih-fakultetiv-v-umovah-distanciyanoi-osviti> (дата звернення 24.03.2023)

Гладиков В. Особливості самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти. *Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти: матеріали наук.-метод. конференції*, м. Харків, 28-29 листопада 2018 р. Харків, 2018. С. 167-168. URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/tezi-nmk-2018.pdf> (дата звернення 24.03.2023)

Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.

Гребеннікова Н. В. Самостійна робота студента в системі навчального процесу. *Дослідження проблем гуманітарної освіти: зб. наук. пр. за підсумками дискусій на міжкафедральному науковому семінарі*. м. Київ, 15 листопада 2018 р. Київ, 2018. С. 159-172. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/12500> (дата звернення 19.05.2023)

Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.

Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (дата звернення 20.03.2023)

Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення 20.03.2023)

Про освіту: Закон України від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 20.03.2023)

Рудіна М. Методика викладання іноземних мов. Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/47689> (дата звернення 22.03.2023)

Соколовська О. Самостійна робота студентів педагогічних спеціальностей в умовах дистанційної форми навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2020. Вип. 28. том 3. С. 282-287. orcid.org/0000-0003-0193-7316 URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/28_2020/part_3/46.pdf (дата звернення 24.03.2023)

Charlotte Nirmalani Gunawardena. PARADIGM SHIFT TO ONLINE LEARNING: FACILITATING A LEARNING COMMUNITY. URL: <https://slideplayer.com/slide/10723629/> (дата звернення 24.03.2023).

Hontarenko I. Peculiarities in distance learning of foreign language using Moodle platform. *Educational Challenge*. 2021. Vol. 26 (#2). P. 52-62. Doi: <https://doi.org/10.34142/2709-7986.2021.26.2.05> URL: https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/73/46 (дата звернення 23.05.2023)

Kerras N., Salhi S.E. University education in Algeria during the Covid-19 Pandemic Limitations and challenges. *Arab World English Journal*. 2021. Vol. 12 (#3), С. 16-35. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no3.2> URL: <https://awej.org/university-education-in-algeria-during-the-covid-19-pandemic-limitations-and-challenges/> (дата звернення 23.05.2023)

Lysenko K., Gordyeyeva A. Self-study Book for Social Workers. Self-study manual. K.: KNLU, 2014. 140 p.

Independent work in the area of distance education: a study of university students' opinions

Rudina Maryna²

National Aviation University, Kyiv, Ukraine

The article shows the results of a study of university students' opinions about independent work in the area of distance education during martial law in the country. The basis of the study is a questionnaire designed to identify students' opinions and attitudes towards independent work as an individual research form of educational activity. The basis for the research and development of the questionnaire is the scientific and educational principles of the concept "independent work". We have found out that this definition is understood by most scholars as a cognitive activity aimed at self-education and achievement of personally significant goals, is based on independence as a personality trait, and contributes to the formation of self-education skills. However, modern students do not always interpret independent work as an individual research educational activity. The questionnaire focused the respondents' attention on the relevance of independent work and emphasised the importance of this component in distance learning while encouraging students to analyse their own preferences and choose qualities that are important for personal motivation. In addition to the research work, the questionnaire provided an educational goal and self-improvement in terms of understanding the need for independent work as a personal value-oriented activity of the student. To analyse the results, conventional levels were used: high-level choices show an understanding of the relevance and importance of the proposed types of independent work; medium-level choices determine the prospect of strengthening motivation for independent work; low-level choices show the need to develop students' motivation for independent work, to form the need for individual independent work.

The analysis of the questionnaire results confirmed the predicted tendency: students more or less understand the essence and importance of independent work and have not thought about this aspect in terms of themselves. Thus, the analysis of students' opinions revealed the need to update distance learning methods

² PhD in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the English Philology and Translation Department of the Faculty of Linguistics and Social Communications at the National Aviation University

in order to stimulate students' motivation to work independently to help them acquire professional competences in the higher education system.

Keywords: independent work, higher education, students, distance learning, motivation, questionnaire.

References

Borysenko, N., Hrytsenko, I., Denysenko, V., & Sydorenko, N. (2020) Formuvannia navychok samoosvitnoi diialnosti studentiv pedahohichnykh fakultetiv v umovakh dystantsiinoi osvity. [Formation of self-educational skills of students' activity of pedagogical faculties in distance learning]. *Social Work and Education*. Ternopil-Aberdeen, Retrieved from <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/formuvannya-navichok-samoosvitnoyi-diyalnosti-studentiv-pedagogichnih-fakultetiv-v-umovah-distancynoyi-osviti> [in Ukrainian].

Charlotte Nirmalani Gunawardena. *Paradigm shift to online learning: facilitating a learning community*. Retrieved from <https://slideplayer.com/slide/10723629/> [in English].

Entsyklopediia osvity. Akad. ped. nauk Ukrainy. (2008) [Encyclopedia of Education. Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

Hladykov, V. (2018) Osoblyvosti samostiinoi roboty studentiv u zakladakh vyshchoi osvity [Peculiarities of students' self-work in higher educational institutions]. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv u konteksti pidvyshchennia yakosti osvity. *Tezy naukovo-metodychnoi konferentsii kafedr universytetu. Organisation of students' independent work in the context of improving the quality of education. Abstracts of the scientific and methodological conference of the university departments*. Retrieved from <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/tezi-nmk-2018> [in Ukrainian].

Honcharenko, S. (1997) *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Hontarenko, I. (2021). Peculiarities in distance learning of foreign language using Moodle platform. *Educational Challenge*. 26 (#2), 52–62. Doi: <https://doi.org/10.34142/2709-7986.2021.2.05>. Retrieved from: https://educationalchallenges.org.ua/index.php/education_challenges/article/view/73/466 [in English]

Hriebiennikova, N. (2018). Samostiina robota studenta v systemi navchalnoho protsesu. [Student's work in the system of educational process]. *Research on the Problems of Humanitarian Education: a collection of scientific papers based on the results of discussions at the interdepartmental scientific seminar*. Kyiv Retrieved from https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/12500/1/DPHO2018_P159-172.pdf [in Ukrainian].

Kerras, N., & Salhi, S.E. (2021). University education in Algeria during the Covid-19 Pandemic; Limitations and challenges. *Arab World English Journal*. 12 (#3), 16-35. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no3.27> [in English].

Lysenko, K., & Gordyeyeva, A. (2014). *Self-study Book for Social Workers. Self-study manual*. Kyiv: KNLU [in English].

Polozhennia pro dystantsiinu formu zdobuttia povnoi zahalnoi serednoi osvity: zatverdzheno nakazom MON vid 8 veresnia 2020 roku №1115. [Positions for dystantsiin form of conquest of the main external serial enlightenment: approved by the order of the MON dated 8 February 2020 №1115]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> [in Ukrainian].

Pro Natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.06.2013 № 344/2013. [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.06.2013 № 344/2013]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> [in Ukrainian].

Rudina, M. Navchalno-metodychnyi kompleks navchalnoi dystsypliny «Metodyka vykladannia inozemnykh mov». [The educational-methodological complex of the educational system "Methods of teaching foreign languages"]. Retrieved from <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/47689> [in Ukrainian].

Sokolovska, O. (2020) *Samostiina robota studentiv pedahohichnykh spetsialnostei v umovakh dystantsiinoi formy navchannia. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. [Independent work of students of pedagogical specialities in the conditions of distance learning. Topical issues of the humanities]*. Drohobych Issue 28. volume 3. pp. 282-287. orcid.org/0000-0003-0193-7316 Retrieved from http://www.aphn-journal.in.ua/archive/28_2020/part_3/46.pdf [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine "On education"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

Accepted: June 11, 2023

